

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та
інших законодавчих актів України щодо міжнародного співробітництва
під час кримінального провадження»
*(реєстр. № 11223 від 29.04.2024 р.)**

Метою законопроекту визначено «вдосконалення існуючих механізмів міжнародного співробітництва у кримінальних справах».

Як зазначено в пояснювальній записці до проекту закону, його розроблено «на реалізацію пунктів 19, 20, 22 Плану дій щодо удосконалення національної системи фінансового моніторингу за результатами 5-го раунду оцінки України Комітетом експертів Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), із метою забезпечення відповідності законодавства в частині міжнародного співробітництва в кримінальних справах стандартам FATF». Окрім того, положення законопроекту спрямовані на удосконалення правового регулювання питань екстрадиції та передачі засуджених осіб.

У зв'язку з цим пропонуються зміни до низки статей Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та доповнення його новими статтями, а також зміни до Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), пов'язані зі змінами до КПК України.

Підтримуючи необхідність удосконалення міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні, вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Законопроект реєстр. № 11223 можна вважати доопрацьованим варіантом законопроекту реєстр. № 8038 (знятого з розгляду), на який Дослідницькою службою надавалися пропозиції¹, значна кількість яких *врахована* при підготовці цього законопроекту.

2. До статей 281, 335 КПК України пропонується ввести термін «міжнародний розшук». Такий розшук «прив'язується» до *перебування особи за межами України* (друге речення частини першої статті 281 КПК України) і, як впливає із пропонованих положень частини другої статті 281, частини першої статті 335 КПК України, відмежовується від «розшуку», так би мовити існує паралельно з ним, оскільки вживається термінологічний ряд «розшук (міжнародний розшук)». Згідно з приписами частини першої статті 281 виходить, що: (а) якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або він виїхав *та/або* перебуває на тимчасово окупованій території України – оголошується розшук; (б) якщо підозрюваний перебуває за межами України (зокрема й на території

¹ Пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження» (реєстр. № 8038 від 15.09.2022 р.). URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSMaterialsDocs/law_judic_activ/pr_zanb-pravsud/73477.html?search=8038

держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором) – оголошується міжнародний розшук. Такий підхід є логічним, але:

(1) якщо розмежовуються розшук і міжнародний розшук, то уточненню підлягають назва статті 281 КПК України, а також положення абзацу 2 частини першої і частини другої цієї статті – у контексті оперування термінологічним рядом «розшук (міжнародний розшук)». Зокрема, доцільно викласти в такій редакції абзац другий частини першої статті 281 КПК: «До оголошення підозрюваного в *розшук (міжнародний розшук)* слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів щодо встановлення його місцезнаходження»; а частину другу: «2. Про оголошення *розшуку (міжнародного розшуку)* виноситься окрема постанова, якщо досудове розслідування не зупиняється ...»;

(2) утворюється колізія між розумінням міжнародного розшуку у статті 281 і у главі 24-1 КПК України, адже згідно з положеннями останньої спеціальне досудове розслідування здійснюється стосовно підозрюваного, який переховується від органів слідства та суду *на тимчасово окупованій території України*, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності *та/або оголошений у міжнародний розшук*. Такі ж підходи використано і в інших статтях КПК України: частина п'ята статті 139, частина четверта статті 183, частина шоста статті 193 КПК України.

3. Частину першу статті 537 КПК України пропонується доповнити пунктом 13-5) «про виконання вироку суду іноземної держави, що здійснюється на підставі глави 46 цього Кодексу, у разі його зміни чи пом'якшення покарання». На нашу думку, вказівка на главу 46 у цілому не відповідає правовій визначеності, оскільки ця глава налічує 13 статей – як відносно визнання та виконання вироків судів іноземних держав, так і щодо передачі засуджених осіб, а правила щодо зміни / скасування вироку іноземної держави (акцент на які зроблено в пункті 13-5) передбачені статтею 612 КПК України. У цій статті йдеться про можливість судом іноземної держави змінити або скасувати вирок. Тож ця норма підлягає уточненню, наприклад: «13-5) про виконання вироку суду іноземної держави у разі його зміни чи скасування згідно зі статтею 612 цього Кодексу».

4. У зв'язку з розширенням змісту поняття «запитуюча сторона» (пропоновані зміни до пункту 4 частини першої статті 541 КПК України) і розкриттям змісту терміносистеми «компетентний орган» (пункт 7 частини першої статті 541 КПК України) логічним видається й формулювання поняття «міжнародна організація, уповноважена здійснювати кримінальне провадження». Також пропоновані зміни зумовлюють відповідні уточнення до статті 543 КПК України, оскільки в ній перераховуються органи (установи), що розглядають запит іноземної держави.

5. Із пропонованого пункту 4 частини другої статті 557 КПК України вбачається, що якщо діяння, якого стосується запит, не є кримінальним правопорушенням за законом України про кримінальну відповідальність, а процесуальні дії, які є предметом запиту, не потребують спеціального дозволу, то відмовити у виконанні такого запиту не можна. Це видається алогічним. Якщо

йдеться про необхідність виконання процесуальних дій, які потребують спеціального дозволу згідно з нормами КПК України (стаття 562 КПК), то відповідні діяння є кримінально караніми на території України, адже КПК України визначає порядок кримінального провадження на території України (частини перша статті 1 КПК).

6. Статтю 559 КПК України пропонується доповнити частиною другою такого змісту: «Якщо виконання запиту про міжнародну правову допомогу відкладається відповідно до цієї статті, уповноважений (центральний) орган України повідомляє про це *уповноваженому (центральному) органу запитуючої сторони* і погоджує з ним умови, за яких виконання запиту може бути здійснено без шкоди кримінальному провадженню, що триває в Україні». Проте, терміносистема «уповноважений (центральний) орган» не вживається відносно запитуючої сторони. Уповноважений (центральний) орган визначено як орган, уповноважений від імені держави розглянути запит *компетентного органу іншої держави* або міжнародної судової установи і вжити заходів із метою його виконання чи направити до іншої держави запит компетентного органу про надання міжнародної правової допомоги (пункт б частини першої статті 541 КПК України). Запитуюча сторона – держава, *компетентний орган* якої звертається із запитом, або міжнародна судова установа (пункт 4 частини першої статті 541 КПК України).

7. Пропонований абзац 2 у частині другій статті 562 КПК України стосується *змісту ухвал* слідчого судді, суду, що не становить, на нашу думку, предмет правового регулювання цієї статті, тим більше з виокремленням лише одного різновиду процесуальних дій і ухвал (тимчасовим доступом до речей і документів). Такі особливості можуть бути визначені індивідуально щодо відповідних процесуальних дій, які потребують спеціального дозволу.

8. Доповнення частини десятої статті 584 КПК України новими абзацами нівелює загальне правило цієї норми – екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але *не може тривати більше дванадцяти місяців*.

Пропонована частина 16 статті 584 КПК України виходить за межі правового регулювання цієї статті, оскільки торкається питань, не пов'язаних із триманням особи під вартою. Застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави врегульовано статтею 585 КПК України.

9. Питання, які пропонується врегулювати в новій статті 590-1 КПК України, вже слушно врегульовані на підзаконному нормативно-правовому рівні – в Інструкції про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 19.08.2019 р. № 2599/5 (пункт 9 розділу V). Перевантаження КПК України зайвими правилами не видається позитивною практикою.

10. У доповненні в частині другій статті 598 КПК України вжито словосполучення «інші аналогічні формальності», що не має правової визначеності і не відповідає термінології Кодексу.

11. Глава 46 КПК України має назву «*Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб*». У законопроекті, не змінюючи назви цієї глави і належно не обґрунтовуючи обраний підхід, пропонується уникати лексеми «визнання» (як етапу перед виконанням вироку). При цьому *визнання* і виконання вироку суду іноземної держави в частині цивільного позову (частина восьма статті 602 КПК України) і *визнання* та виконання вироків міжнародних судових установ (стаття 614 КПК України) залишаються.

В абзаці 2 частини першої статті 602 КПК України пропонується не допускати вирішення питання про виконання вироку суду іноземної держави, «якщо закінчилися строки давності виконання вироку, *передбачені законом України*». У цьому випадку, імовірно, мається на увазі закон України *про кримінальну відповідальність* або Кримінальний кодекс України (стаття 80 цього Кодексу).

12. Необґрунтованими видаються зміни в частині п'ятій статті 609 КПК України, в якій пропонується замість повідомлення інформації про задоволення Міністерством юстиції України запиту із підтвердженням цього копією відповідної ухвали направляти іноземній державі, судом якої ухвалено вирок, інформацію про результати розгляду клопотання. Насамперед, виникає питання щодо форми такого повідомлення і його підтвердження, яким у чинній редакції є копія ухвали суду.

13. В оновленій редакції статті 610 КПК України не враховано випадки, коли діяння, за яке особу засуджено судом іноземної держави, не є кримінально караним за Кримінальним кодексом України. При цьому, з одного боку, у пропонованих змінах вказується на те, що «якщо особу засуджено за вчинення кількох правопорушень, *не всі з яких є кримінально караними за законом України (яким законом?)*, суд визначає правову кваліфікацію *тих діянь, які є кримінально караними за законом України (?)* (пункт 1 частини третьої статті 610 у редакції законопроекту); а з іншого боку – категорично не допускається «вирішення питання про звільнення засудженого від покарання або подальшого його відбування, заміна більш м'яким, а також пом'якшення призначеного покарання, якщо це не передбачено вироком суду іноземної держави, одночасно з вирішенням питання про приведення вироку іноземної держави у відповідність із законодавством України» (абзац 2 частини третьої статті 610 у редакції законопроекту). Оскільки в частині четвертій статті 10 Кримінального кодексу вказується, що виконання в Україні вироку іноземного суду чи міжнародної судової установи можливо, якщо діяння, внаслідок вчинення якого було ухвалено вирок, згідно з цим Кодексом визнається кримінальним правопорушенням або було б кримінальним правопорушенням у разі його вчинення на території України, це повинно знайти відображення в уточнюючих змінах до КПК України.

У частині п'ятій статті 610 КПК України поряд із засудженою особою з'являється особа, до якої застосовано примусові заходи медичного характеру, про

яку в інших приписах цієї статті не йшлося. Процесуальна діяльність відносно такої особи має певні відмінності, які необхідно враховувати при нормотворчому удосконаленні, зокрема й у частині шостій цієї статті (у редакції законопроекту) – стосовно надання згоди засудженим (*законним представником особи, до якої застосовано примусові заходи медичного характеру*).

Пропонований у частині дев'ятій статті 610 КПК України касаційний порядок оскарження ухвали суду є дискусійним і не має належного обґрунтування.

Має місце правова невизначеність між абзацами 1 і 2 пропонованої частини десятої статті 610 КПК України: у першому абзаці йдеться про копію ухвали суду, яка надсилається Міністерству юстиції України на наступний день після її ухвалення, а в абзаці 2 – про надіслання копії ухвали у п'ятиденний термін. Зрозуміло, що в першому абзаці мається на увазі надіслання копії судового рішення з метою можливого оскарження Міністерством юстиції України такої ухвали, а у другому – для виконання ухвали суду. Проте ці правила потребують більшої визначеності, розмежування, можливо, виокремлення в різних частинах цієї статті.

14. Якщо в частині другій статті 152 КВК України вжити слово «також» у контексті застосування до засудженої особи, переданої в Україну для подальшого відбування покарання, підстав звільнення від відбування покарання, виходить, що до такої особи застосовуються й *усі інші*, визначені вище (у чинній редакції статті 152 КВК України) підстави, а це не відповідає дійсності: наприклад, до такої особи не може бути застосовано закон України про амністію, про помилування тощо. Тому виклад цієї норми потребує корегування в напрямі визначення таких підстав саме до особи, переданої в Україну для подальшого відбування покарання.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*